

TALÁLKOZÁS BAKA ISTVÁNNAL

“Égtájak célkeresztjén”

Szegeden, egy Tisza-parti blokkházban él a József Attila- és Weöres Sándor-díjjal kitüntetett költő, író, műfordító. Ám aki a műveit — köztük “többdimenziós” drámáit — olvasta, tudhatja, hogy ez csak a látszat: Baka István belső élete egy titokzatos kisvárosban zajlik, ami Szegedre is emlékeztet ugyan, de szülővárosára, Szekszárdra talán még inkább. Rejtelmes lények, angyalok és vámpírok, szentek és varázslók népesítik be ezt az időtlenbe-merült, lidércnyomásos települést, ahol összemósodik a jelen és a múlt, a nappal meg az éjszaka.

SZEPESI ATTILA

— Szekszárd az én számomra nemcsak a szülővárosom, hanem az az ideális, emberléptékű kisváros is, amelynek — a platonói barlangban ülve — falra vetődő árnyképeit bámulom gyerekkorom óta. Itt még ünnep volt az ünnep, a kukoricafosztás, a disznóvágás — közösségi ünnepek, amelyekben én csak vendégként vehettem részt, mert a családom már kiszakadt a paraszti környezetből. Apám az ötvenhetes tisztogatásokig, anyám nyugdíjazásáig a rendőrségen dolgozott. S hogy mégsem a gyerekkor édenébe vágyom vissza, ennek oka az, hogy gyámoltalan, visszűtni nem tudó gyerek voltam, sokat szenvedtem iskolatársaimtól. A kamaszkor más volt — a gimnázium egyik sztárja, érmes versmondó és önképzőköri elnök lettem, akinek még a természettudományos tárgyakból való bukdácsolást is elnézték. Egyszerű, sokáig vakolatlan, sátoztetős háznak kertjében Van Gogh napraforgói álltak, az ablakom előtti kortéfa helyére Rilke váratlanul termőre fordult fügefáját képzeltem, de képzelhettem Janus Pannónius től közepén kivirágzó mandulafáját is. Egy Rómát bemutató albumban találtam egy Beatrice-ábrázolást — pontosan olyan volt, mint kamaszkorom legnagyobb és reménytelenül-boldog szerelme, egy Edit nevű gyerek-lány a II. bé-ból... Ettől a várostól, amelynek valóságos, megkínzott-verítékes arcát sohasem ismertem, bár Baka-őseim az úralapítói voltak a török idők után — ettől a platonói árnyképtől próbáltam szabadulni egyetlen szememmel, majd 1974-ben (kétévi szekszárdi tanárkodás után) visszakérülve Szegedre, a Kincskereső szerkesztőségébe. Aztán, amikor már lakásom is volt Szegeden (a Móróc Zsigmond-ösztöndíjából gyűjtöttem össze a beugrót), rájöttem, hogy panelfalak közt képtelenség zavartalanul és másokat sem

zavarva dolgozni, ami nálam írógépkopogást és nem túl halk zenéket jelent. Kezdtém hát visszajárni az otthoni, csendes házba; szüleim mindig örömmel fogadtak, évek óta lemezjátszó is van ottani rezidenciában (addig a magamét cipeltem); ami igazán fontos — vers, kisregény, műfordítás —, javarészt itt került papírra, Mozart, Mahler, Liszt és Sosztakovics zenéjének kíséretével.

— Közben újraálmotad a régi várost.

— Ma már tudom, Szekszárd a Hány János-i kvaterkázások, a Halálfiából megismert művelt úrilányok városa (én már öregasszonyként láttam őket, molyrágta muffjaikkal, a kisvárosi ex-középosztályt felvonultató koncerteken), és Mészöly Miklós bírósági írnokainak, becsületbeli halált haló atlétájának városa is, — ezzel az irodalommal vált múlttal én akkor bekültem meg igazán, amikor a magam nosztalgiaját kezdtem kiírni magamból.

— Író mégis Szegeden letél, egyetemi éveidben.

— A Tiszatájban engem is, mint mindannyiunkat, Ilia Mihály mutatott be. Már első, félve átadott verseimnek közlést ígért, mégis egyre újakat és újakat kért tőlem. Egy év is beletelt, mire — 69 februárjában — debütálhattam. Évekkel később jöttem rá, ez a halogatás arra kellett, hogy Ilia szerkesztő úr meggyőződhessen róla: valóban érdemes foglalkoznia velem. Természetesen a legutolsó verseimet közölte. Én ezután jó félévig nem jelentkeztem, s amikor egyszer az utcán véletlenül találkoztam vele, rettenetesen letolt: mit képelek, nem léggömböket akar ó röptetni, hol vannak az új dolgaim? Nem voltak, mert közben megházasodtam, anyagi és lelki gondok nyomasztottak, de az ő — szelíd természetétől szokatlan — kirohanása annyira meglepett, hogy nem mertem nem írni, nem mertem őt tovább kerülni. Közölt is folyamatosan, bár később bevalotta, sokáig nem tartott igazán “favoritnak”. Össze-össze-

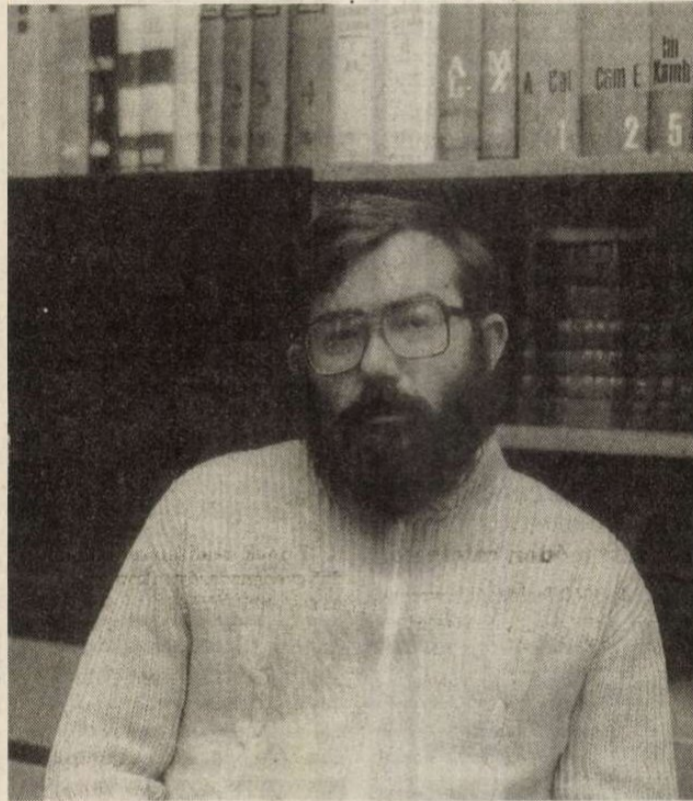
futottam Veress Miklóssal, Temesi Ferivel, Zalán Tiborral, összejártam az akkoriiban még nehéz természetű Zelei Miklóssal, de nem voltam társasági lény. Kocsmába nemigen jártam. Tejet és narancslevet ittam. Akkor még közelebb álltak hozzám újbaldali barátaim, akikkel Rittersporn Gábor, a ma Párizsban élő történész ismeretett össze. 68 csalódásai, szovjetunióbeli diákútjaim lassan távolítottak el a kommunista utópiában való hit-től, amely — ateista neveltetésem miatt — az istenhitet pótolta számomra. De ez megint egy más történet. Szegedtől én mégiscsak a magyarságomra és középeurópaiságomra való ráébredést kaptam inkább. Ilia Mihály higgadt elemzése, a tőle kapott erdélyi, vajdasági könyvek, folyóiratok nyitották ki a szememet.

— Sokarcú író vagy, szinte minden irodalmi műfajban otthonosan mozogsz.

— Hogy sokműfajú lennék? Én sokáig csak verset akartam írni, s ha nem ment, dacból fogtam másba. Különösen a műfordítástól félttem, azt hittem, elszívja az “alkotóerőmet”, holott — amióta már rendszeresen annyit fordítok, amennyit saját versként húsz év alatt tudtam összehozni, a versíró kedvem, fantáziám is meglődött, új ösztönzéseket kapott — olykor szemérmetlenül saját fordításaimból lopkodok témát, ritmusokat, rímeket... Prózát harmincéves koromig nem mertem írni, bár gyerekkoromban rögtönzött kalóz- és vadnyugati történetekkel szórakoztattam az iskolatársaimat. Igaz, azt sohasem tudtam összefüggően elmondani, mi történt velem egy nappal, vagy akár néhány órával azelőtt. 1978 őszén, harmincévesen, nyomozó és nyomorúságos szegedi évek után (és előtt, mert a “java” még hátravolt), egy esztendeje verstelenül írtam meg az első “fantasztikus realista” vonellátat, melynek hőse visszatér szülővárosába, ahol doktor Bárfay főelvtárs és az őt szolgáló, szegedi figuráról mintázott, nyomorék léggömbáros uralkodik, s ahol a Jézus kétezer éve visszaváró Mária Magdolna ül a templomlépcsőn. Ezt a novellát ne keresd a *Beavatások* című, közelmúltban megjelent prózaválogatásomban, mert teljes egészében bedolgoztam drámakíséretembe, *A völgy felett lebegő lányba*. Ez a félig verses darab egy kamaszkori mesé-

men alapult. 1987-ben még egy drámát írtam — Goetheballada ihlette meséje szerepelt már kisregényemben, *A kisfiú és a vámpírokban* — *A korinthusi menyasszonyt*. Mindkettőt drámaformában írt szövegnek tekintem, dráma akkor lenne belőlük, ha színpadra kerülnének. Utóbbi Sándor János fel is vétette a szegedi színház tervei közé, de még az igazgatóváltás előtt történt... Bárhogy is lesz, azt hiszem, jobb, ha történetemet továbbra is lelkelem színpadán játszatom le, a színház világa nem nekem való: tulságosan visszahúzó és sérülékeny vagyok hozzá.

— Műveidben állandóan ott kísértene a végső kérdések, Isten és a túlvilág, az egymásra rétegződő és “átjárható” korszakok, a Sátán és az angyalok.

— Ateista vagyok, nem hiszek Istenben, legfeljebb a Sátánban. Sohasem értettem az őszintén és feltétel nélkül hívókat, pedig már különböző felekezeti papokat is kifaggattam, hogyan tudják összeegyeztetni a mindenható Isten létével, Isten jóságával a világunkat uraló gonoszszágot és erőszakot. Karamazovi kételyeimre senkitől — Istentől sem — kaptam megnyugtató választ. De talán meg sem érdemel... Mégis: Istenben nem, de hiszek az angyalokban, azaz az *angyali* princípiumában, ami érthetetlen módon — megvan bennünk, emberekben is. S mivel a rosszra találhatunk racionális, “fö-

di” magyarázatot, de a szépségre és a jóságra nem — fel kell tételeznünk valamilyen transzcendens, “angyali erő” működését.

— Milyen új munkáid vannak készülőben, megjelölésben?

— Az idei könyvhétre, ha minden jól megy, *Farkasok órája* címmel új verseskötet jelenik meg, amely zömében az 1989 tavasza óta írt verseimet tartalmazza. Ilyen sokat ilyen rövid alatt még sohasem tudtam tető alá hozni, de hát izgalmas, reménységgel és kiábrándulással teli éveket éltünk át, s bár közvetlenül soha semmire nem reagáltam, az állandó változások a korábbinál jóval több verset hoztak ki belőlem. Jó volna újra prózát is írni; most már nemcsak egy válogatott-gyűjteményes verseskötetben vagyok túl (*Égtájak célkeresztjén*, 1990) ha-

nem egy próza-összesen is, ez *Beavatások* címmel tavaly jelent meg a Pannon Kiadónál, — ebben a műnemben is valami újat kellene kezdeni. Álmodozom egy Orpheusz-regényről — a hetvenes-nyolcvanas évek mítikus alakított Balkánján játszódna —, de egyelőre se időm, se türelmem hosszabb kompozícióhoz. Az idén talán megjelenik két műfordításkötet is, amelyekben nekem is sok munkám van: *Vlagyiszlav Hodaszevics*, illetve *Marina Cvetajeva* versei. Mostanában ismét depresszió kerülget, a gyérből, de azért érkező műfordítói megbízások rángatnak ki a kátyúból.

LAPSZÉL

Homília és szülőidézés

PÓSA ZOLTÁN

“Tegyétek félre a versengést, a mértéktelen személyi nagyraagyást, a ki ha én nem magatartást. Nem nézve se jobbra, se balra, mindenki ott tegye a magáét, ahová az élet állította.” E szavak 1973. november ötödikén hangzottak el Bécsben, Szent Imre herceg ünnepén. S annak az embernek a szájából, kinek századik születésnapjára emlékeztünk vasárnap. Mindszenty (Pehm) József üzenete különösen aktuálisnak tűnt itt és most, a nehezen megszerzett, kiküzdött valódi nemzeti függetlenség második évének végén. A kis Vas megyei faluból, Cseihimindszentről közvetített vasárnap délelőtti emlékmise és Paskai László hercegprímás igemagyarázata (homíliaja) egy kis békeszigetet teremtett Mindszenty József szülőfalujában az országban dúló szavak párbajához képest. Ugyanúgy, mint ahogy a magyarországi, — hála Istennek legalább vértelen — permanens párt-torzalkodás is valóságos azílium képét mutatja déli és északkeleti szomszédaink felé.

Most kellene nagyon megfogadnunk a hercegprímás szavait. Aki méltón nagy elődeihez és őseihez, a hatalmasokkal dacoló Vitéz Jánoshoz, a mártír Martinuzi Fráter Györgyhoz, a magyar keresztény gondolkodást Európába vezető Pázmány Péterhez, a hitéért küzdött és szenvedett. Ezért internálta Károlyi és Kun Béla, emiatt járta meg Szálasi és Rákosi börtönét. De mindvégig, még az 56-os forradalom véres megtorlása alatt, az amerikai követség menedékén is a keresztény hiten alapuló egyházi közösség, a család, a haza becsületének visszaadásáért emelte föl a szavát. Ő, aki annyszor ült börtönben, s élt száműzetésben, bár tehette volna, soha nem tömjénezte saját személyét. Isten ígéjét hirdette, a valódi békét. S nem a békepapok képmutató behódolását, gyáva lojalitását. Az anya, a szülő iránti szeretetből nyújtott példát életével. Ezt a szeretetet vallja meg Az édesanya című könyvében, amelyből vasárnap este láthatunk tévéműsort Csemer Géza rendezésében az egyes csatornán.

Most, a csehimindszenti misén, ahová az ország minden részéről folyamatosan zarándokolnak ünnepnapokon a hűvek, a hitét, a szeretetét, az édesanya tiszteletét, az édesapa megbecsülését, a család, a haza tisztaságát minden körülmények között védve óvó szent ember arcápe tárult elénk. A televízió hetes csatornájának adásából (rendező Mihályfy Sándor) is átsugárzott az áhitat, a harmónia, s az 1975. május 6-án elhunyt hercegprímás üzenete: az Ígéret Földjére gyűlölet és ellenséges érzés nélkül csak munkával, hitben és áldozatban juthatunk el.

ANGOL KÖNYVKIÁLLÍTÁS

150 kötet a művészetről

Az 1949-ben alapított Thames and Hudson kiadó ma a szigetország legnagyobb művészeti kiadója, amelynek könyvei világszerte ismertek. A Thames and Hudson fennállása óta — elsősorban művészet és design témakörben — mintegy 1800 könyvet jelentetett meg, s ez a sor évente körülbelül 150 új címmel gazdagodik. Főbb témák: képzőművészet, művészettörténet, alkalmazott- és díszítőművészet, valamint utazás, zene, mitológia, építészet, fotográfia és történelem.

Magyarországon talán legismertebbek a Kiadó “World of Art” sorozatának darabjai. A jelenleg mintegy 150 kötetet számláló sorozatban a világ művészetének legkülönbözőbb területeit gazdagon illusztrálva mutatják be a szerzők.

Az elmúlt évben indította útjára a Kiadó “New Horizons” elnevezésű paperback sorozatát. A zsebkönyv formátumú, színes képekkel gazdagon illusztrált sorozatból eddig 12 kötet jelent meg, például: *The Amazon: Past, Present and Future*, *Beethoven: The Composer as Hero*.

A Thames and Hudson saját könyvei mellett, más kiadók — The British Museum Press, The Museum of Modern Art — New York, Laurence King, Flammarion (ez utóbbi angol nyelvű) — kiadványait is terjeszti.

A kiállítás 1992. március 30-tól április 8-ig tekinthető meg a Könyvesházban (XIII. Váci út 19.). Az ezidő alatt megvásárolt, illetve megrendelt kiadványokra árkedvezményt adnak.

EGRESSY ZOLTÁN SZERZŐI ESTJE

Talán mégis Csókkor?

ÓNODI-FODOR TAMÁS

Amiképp ma — de talán korábban is — egy irodalmi estnél megszokott, meghitt, családias hangulat uralkodott a Rátkai Márton Klubban *Egressy Zoltán Csókkor* című, tavaly decemberben kiadott kötetének beszélgetéssel egybekötött bemutatóján. A rendezvényt Szepesi Attila költő vezette fel, néhány szóval méltatva azt a költői attitűdöt, ahogyan a huszoneves fiatalember elérte a “visszatérteni tudás” állapotát. Bertalan Ágnes és Varga Zoltán, a Katona József Színház

két közreműködő színésze mély átéléssel ragadta meg a versek csendes, halkszavú varázsát. Valami igazi, e világban ritka életszeretet, visszafogott, de mégis optimista érzés lengi át a kompozíciókat.

A költő megjelenése nem hazudtolta meg költeményeinek hangulatát, csendes volt és szerény *Linka Ágnessel* folytatott beszélgetése során huncut mosollyal, játékos megjegyzésekkel szót pályakezdéséről, a rímekben való gondolkodástól a tágabb kompozíciókig vezető útról. Egressy Zoltán erős szá-

lakkal kötődik a múlt század végéhez, hangja azonban egyéni, nem oldódik fel a vele kapcsolatban sokszor emlegetett Reviczky-utánérzésben. Nem akar harsány, mellőndöntő dalnok, vátesz lenni, pusztán krónikása szerelemnek, gyöngédségnek — vagy ezek hiányának. Kicsit az “éj dalosa” ő. S bár legtöbbször magáról ír, olyan tartalmaknak ad formát, melyek mindannyiunkban megfogalmazódhatnak — ám sajnos ritkán merjük kimondani őket. Ez a kötet közelebb vezethet ahhoz, hogy meglássuk az élet olyas oldalait is, melyek miatt érdemes élnünk.